

ยาชัก

รศ.ดร.ภญ.พณีย์ ศิริสะอาด

ในตำรับยาล้านนา ยาทา/ยาจิตุ่ม/ยาชัก(จัก)/ยาสูบ/ยาเซ็ด/ยานวด เป็นยาใช้ภายนอก การใช้ต่างกันตามระดับความแรงในการนวดและการใช้รักษา

วิธีปรุงยาภายนอกดังกล่าวนำเอาสมุนไพรมาตำ แล้วเอาน้ำมาทาหรือเอาน้ำหรือสุรามาละลายก่อนทา หรือเอาตัวยามาฝนแล้วทาอาจฝนลงในน้ำธรรมดาหรือน้ำปูนใส หรือ ใช้วิธีหุงตัวยาในน้ำมัน แล้วนำมาทาเช่นปายผลเป็นตุ่ม หรือทามะเร็งตะนอย น้ำมันที่ใช้เช่นน้ำมันหมู หรือน้ำมันงาวิธีการทา ยา อาจทาธรรมดา หรือเซ็ดซึ่งใช้สมุนไพรเซ็ดบริเวณที่เป็น โดยไม่พบว่าใช้คาถาอาคมร่วมด้วย หรือใช้วิธีทำให้ตุ่มผิแตกก่อนจึงทาเรียกว่า"ยาจืด"หรือนำน้ำมันทั้งหลายมารวมกันเอาสมุนไพรมาทอดในน้ำมันนั้น เมื่อสุกนำมาคั้นเอาน้ำมันใช้ทา หรือนวด อาจพบมีการเตรียมยาเป็นแท่งไว้ เมื่อจะใช้จึงนำมาทาบริเวณที่เป็น

ตัวอย่างยาและวิธีใช้ เช่น

"ยาจืดให้ตุ่มแตก เอารากตำต่อ ดีวัว ดิง หุ้งกว้าง ฝนน้ำเจ้าทา"อาจใช้น้ำยาเซ็ดไปโดยเร็วหรือลูบตัวธรรมดา

"ปวดแข้งขา แต่ลูกออกก็ดี⁽¹⁾เอาเหล้าผอง 1 น้ำมันงาผอง 1 ใบหมากข่าง 1 กำตำ เอาน้ำเจียวสุกแล้วคั้นเอาทา เป็นยาพ่ายกินลูกกินเอ็น"

การทา/ลูบตัวมักให้ทา/ลูบด้านหลังบางครั้งใช้คำว่า ทาลูบ โดยเริ่มทาขม่อม และคอแล้วจึงลูบลงมา⁽²⁾การลูบตัวเบาๆหรือการเซ็ดเบาๆอาจเรียกว่า"ลาวด"อาจเรียกการทา/ลูบลงที่มีการเน้นความแรงของการทาเพิ่มขึ้นว่าเป็นการชัก(จัก) โดยอาจพบคำว่าชักลงการชักอาจเริ่มตั้งแต่รักแร้ถึงปลายมือเท้า ต้นขาถึงปลายเท้า ยาชักในเด็กให้ใช้ยาทา/ลูบตั้งแต่ขม่อม คอและให้ทา/ลูบเท้าขวาทั้งมือข้างซ้ายแล้วลูบหัวลง⁽³⁾นอกจากการทาแล้วลูบ อาจกำหนดให้นวดด้วย ในการรักษาโรคบางโรคให้ทายาที่ปรุงแล้วมาทาพื้นมือ พื้นเท้า อาจทาตนเอง หรือให้ผู้อื่นทาให้ก็ได้ หรือทาก่อนเข้าป่า หรือทาเล็บมือเล็บเท้าด้วยตัวอย่างยาทาเช่น

"ยาบีแม่หญิงออกลูก⁽⁴⁾ หลับตากะดังอยู่ท้วง(ตีวงหรือเคลื่อนไหว)บได้ หื้อแสนไป รูดเอาหญ้าหลับมีน (ขุมเห็ดไทย) งาจริงดินไฟมาตำสุกกันแล้วหื้อเอาหมากจั่วปาดเก้งหื้อเอายานี้ใส่ ตั้งไฟหื้อร้อน หื้อเอาลาวปากหื้อเอะมีนตา (ลิ้มตา) มาเล"

"ยาชักลูกอ่อน⁽⁵⁾หื้อเอาจิทูน (ยอดอ่อนต้นตูน) 3 ยอด ยอดปอด 3 ยอด ค่อมค่อม 3 ยอด หอมเทียม3 กีบ มะแซน 7 แก่น ยอดมะคิง 3 ยอด ตำใส่น้ำหมอนึ่ง เป็นน้ำ เอาจิ (แถม) ขม่อมต่อมคอและชักดินขาวกับมือเบื่องซ้าย แล้วลูบหัวมันลงเอะ คั้นว่าบแก้พิษยิด หื้อแก้เสียก่อน"ตำรับนี้ให้แก้พิษก่อนจึงจะใช้วิธีทา/ลูบตัว โดยให้ทา/ลูบเท้าขวาก่อนคั้นบดข้างซ้าย

"ลูกอ่อน(เด็ก)เป็นขาง"กนบเด
เอายอดหนาด ยอดคนที่สอ ยอด
โพล ยอดข่อมเกี้ยว
จึง ขาด้าหื้อผ้าแช่น้ำหมอนึ่ง ทาตั้งแต่ด้านหลัง
แต่คอลงยาชัก"

"ยาย้ายตุ่ม⁽⁶⁾ย้ายตุ่มสูง เอาเกิบฟาน
ในท้อง ดิงเซ็ดย้ายตุ่ม.." ตำรับยาเซ็ดนี้ ใช้
เป็นการย้ายตำแหน่งของตุ่มสูง

"ยาทาละลายโลหิต⁽⁷⁾สิทธิการิยะ
ท่านหื้อเอาใบตุ้มทั้งสอง ใบสลอด ใบคนที่สอ
ใบหาด เปลือกมะรุม กระทือ โพล กระชาย
หอมแดง หอมเทียม ว่านน้ำ กะนะเท่ากัน
ตำเป็นแท่งไว้ทาท้อง เอาหื้อพิงไฟห่ายแล"

"ยาชัก ละอ่อน คนแก่ ใช้ขึ้น เอา
หน่วยป่าชักเผาเป็นดั่ง แล้วเอาน้ำอ้อยคำดิบ
น้ำข่อมเกี้ยว (กะเม็ง) เป็นน้ำชัก"

จากตัวอย่าง จะเห็นว่าตำรับยา
ทาภายนอก การใช้ทามีหลายวิธี ขึ้นกับวัตถุประสงค์การใช้ อาการของโรค การนำไปใช้ใน
บริบทแผนใหม่ จึงควรศึกษาให้ถ่องแท้ก่อน
การใช้ประโยชน์

เอกสารอ้างอิง

1. เอกสารโบราณของวัดพระธาตุช้างค้ำ
รวมหาวิหาร จังหวัดน่าน. อ่านจากสำเนา
ไมโครฟิล์ม.
2. เอกสารพับสาของพระครูดุลย์ สิลกิตติ
เจ้าอาวาสวัดธาตุคำ อำเภอเมือง จังหวัด
เชียงใหม่ อ่านจากสำเนาภาษาล้านนา.
3. เอกสารพับสาของวัดศรีโคมคำ จังหวัด
พะเยา อ่านจากสำเนาไมโครฟิล์ม
4. เอกสารโบราณสมบัติของคุณธงชัย จิวนา
รมณ์อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.
5. เอกสารโบราณและพับสาของวัดพวงหงษ์
อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.